

збільшення негативного підкріплення небажаної поведінки призводять до каскадної появи психологічних проблем і у самої дитини, і у членів її родини [2].

Дж.Т. Тедесчі та Р.Б. Фельсон запропонували модель соціальної взаємодії, згідно якої агресивна поведінка інтерпретується як соціальний вплив, коли суб'єкт використовує примусові дії, щоб викликати деякі зміни в поведінці об'єкта.

Примусові дії можуть використовуватись людиною, щоб отримати певні цінності, з метою здійснення помсти, усунення несправедливості, помилок чи щоб відновити соціальний статус та власну ідентичність [3].

Згідно з цією теорією, поняття примусової дії включає в себе загрози та покарання, рівно як і застосування фізичної сили в якості важливих способів завдання шкоди чи досягнення покірності.

В багатьох випадках культурний досвід батьків є основним ресурсом при вихованні дітей. Чим більше в суспільстві існує легітимних можливостей застосування сили, тим сильніше буде проявлятися тенденція використання батьками насилля у відношенні до дітей для досягнення виховних цілей.

Як свідчать дослідження, кількість дітей в родині також грає важливу роль в динаміці ймовірності використання батьками фізичних покарань. Так, було встановлено, що в багатодітних родинях батьки в більшій мірі схильні використовувати тілесні покарання. Це пов'язано з тим, що розподіл часу і ресурсів, пов'язаний з великою кількістю дітей, змушував батьків бути більш авторитарними, суворими та жорстокими.

Як свідчать результати досліджень, ризик насилля дорослої людини над дитиною зростає, якщо батьки мають такі психологічні характеристики: ригідність, прагнення до домінування, тривожність, швидке роздратування, низьку самооцінку, репресивність, імпульсивність, залежність, низький рівень емпатії, низьку стресостійкість, емоційну лабільність, агресивність, замкненість, підозрливість, порушення самоідентифікації.

Результати нашого дослідження, яке було проведене в Україні, показали, що неагресивні діти мають сильніші емоційні зв'язки з матір'ю, батьком, братами, сестрами, іншими родичами, вчителями та друзями.

Було виявлено, що значною психологічною детермінантою міжособистісних стосунків дитини виступають агресивні та ворожі прояви батьків (матері та батька дитини). Так, було з'ясовано, що відношення дитини до матері та до батька разом як до подружжя, відношення дитини до друга, подруги, до вчителів значущо негативно пов'язане з загальною агресивністю матері, загальною агресивністю батька, ворожістю матері, ворожістю батька, спонтанною агресивністю матері, реактивною агресивністю матері, реактивною агресивністю батька (де $p < 0,05$).

Результати нашого дослідження показали, що існують прямі значущі зв'язки відношення дитини до матері та до батька разом як до подружжя з експресивністю родини, згуртованістю родини, морально-релігійною орієнтацією (де $p < 0,01$). Тобто, сильніші емоційні зв'язки з батьками пов'язані з заохоченням членів родини в вираженні власних почуттів; з допомогою, підтримкою членів родини один одного; з наявністю акценту в родині на етичні, релігійні питання та цінності.

У свою чергу, виявився негативний значущий зв'язок відношення дитини до матері та до батька разом як до подружжя з конфліктністю родини (де $p < 0,01$). Тобто, чим більше існує в родині відкрито вираженого гніву, агресії та конфліктів серед членів родини, тим менш теплі стосунки дитини з батьками.

Отже, дійсно, родина виступає одним з важливих факторів соціалізації. Внутрішня атмосфера родини впливає на розвиток дитини, формує структуру особистості. Агресія та ворожість з боку батьків актуалізують агресивні прояви у дітей.

У наших подальших дослідженнях ми плануємо продовжити розробку загальної проблеми факторів дитячої агресії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адлер А. *Понять природу человека*. – СПб., 1997.
2. Берковец Л. *Агрессия: причины, последствия и контроль*. – СПб., 2001.
3. Бэрон Р., Ричардсон Д. *Агрессия*. – СПб., 1998.
4. Можгинский Ю.Б. *Агрессивность детей и подростков: Распознавание, лечение, профилактика*. – М., 2008.
5. *Развитие личности ребёнка / Под ред. А.М. Фонарёва*. – М., 1987.
6. Фурманов И.А. *Агрессия и насилие: диагностика, профилактика и коррекция*. – СПб., 2007.

Кравченко С.С.

ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПРАГМАТИЗМУ У ФІЛОСОФІЇ ПРАВА США

В статтє рассматриваются основы предпринимательского прагматизма у философии права США.

Прагматизм ніколи, ані в момент свого виникнення, ані згодом не розвивався як монолітна філософія. Класичний прагматизм являв собою гнучку і різноманітну систему поглядів, різнорідність яких проявлялася у чітко відмінних формах. Це було, насамперед, пов'язане з тим, що споконвічно творці цієї філософії ґрунтували свої теорії, виходячи з неоднакових теоретичних і професійних інтересів. Так, Ч.С. Пірс [4:23], хімік за освітою, представляв себе, насамперед як логік і розробляв логічні аспекти теорії значення. В. Джеймс, який колись мріяв про кар'єр художника, але на наполегливу вимогу батька одержав медичну освіту, цікавився найбільшими проблемами релігії і психології. Професійні і наукові інтереси Дж. Дьюї були зосереджені на філософії політики та їх взаємовідносинах з демократичними принципами. Ф.К.С. Шіллер, що одержав класичну європейську освіту, свої теорії будував на вчені Протагора. У фокусі інтересів Г. Міда був намір створити новий підхід до вивчення і розуміння психології в глибоко соціальному контексті. О.В. Холмс, не будучи зацікавлений у теоретичних міркуваннях, прагнув втілити багато прагматичних ідей у правову практику. Ця варіативність і розбіжність напрямків досліджень, але глибокий внутрішній інтелектуальний і духовний зв'язок, що існував між цими людьми, концептуальна спільність їхніх наукових інтересів, які склали теоретичну основу класичного прагматизму, найкраще виражений у метафорі Дж.Папіні, що зрівняв прагматизм із «коридором у готелі». Нескінченна кількість

кімнат виходить у коридор, але проникнути в кожну з них можна лише, увійшовши в коридор. Об'єднуючим «коридором» у класичному прагматизмі було переконання у тому, що людські цінності і думки, пререференції та віра завжди залишаються незавершеними, завжди перебувають у стані зміни та перетворення. У цьому русі становлення і апробування досягнутий стан переконання є не завершенням процесу, а навпаки, початком і стимулом нового напрямку думки і дії. У застосуванні до теорії правового прагматизму ця теза означає, що закони і юридичні правила є соціальними конструктами, які продукуються на підставі минулого досвіду, модифікуються у реаліях теперішнього часу і використовуються як інструмент, здатний контролювати майбутню реальність. Інструментальність як закону, так і принципів його застосування у прийнятті судових рішень розуміється як можливість визначення нового сприйняття істини, на підставі якого формували стратегію і тактику досягнення конструктивного рішення.

Термін „прагматизм” застосовується і у властиво філософському змісті для позначення теорії істини. У класичному прагматизмі поняття «істина» розглядається у руслі генетичної теорії, що досліджує суть ознак, аргументів і доказів того, що розуміється як істина. У традиційному філософському позначенні істина виявляється в узгодженості, відповідності і непротиріччі між ідеєю та фактом реальної людської практики. Вона визначається як об'єктивне, адекватне відбиття предметів або явищ дійсності суб'єкта, що пізнає, відтворюючи їх так, як вони існують поза і незалежно від свідомості в контексті даного просторового та тимчасового виміру. У раціональній філософії істина представлена як даність, як статичне інертне відношення між ідеєю та предметом, що вона представляє. Це відношення незмінне і постійне. Воно безумовно визначає значимість і цінність як предмета, так і уявлення або ідеї про нього. Ідея, таким чином, є неефективною та імпотентною, оскільки тільки дзеркально відображає реальність, що була самодостатньою і без цієї ідеї про неї. У прагматизмі істина представлена як провідна ідея, за допомогою якої людина може знайти нове бачення реальності. Якщо співвідношення та зв'язки між ідеєю та означувальним нею предметом підтверджуються, істинність ідеї проявляється у тому, що вона може привести до досягнення успіху, який є вирішальним результатом підприємницької діяльності. Таке розуміння істини припускає, що ідеї є по суті намірами, інтенціями, планами і методами. Кінцева мета цих намірів є досягнення підприємницького результату.

Підприємницький прагматизм США ґрунтується на двох постулатах.

Перший це практика вільного ринку, яка з одного боку, сприяє росту добробуту та задоволення потреб, але з іншого боку, дає наочні докази цінності соціальних і економічних якостей прийнятих судових рішень і значення застосування законодавчих норм для гармонізації соціального клімату країни. На відміну від принципу «закон і економіка» правовий прагматизм не пропонував формулу для визначення найкращого способу збільшення суспільного добробуту не тільки для даного конкретного часу, але і у довгостроковій перспективі. У функцію судді повинна входити проекція результатів рішення і їхнього впливу на стан соціальної стабільності і духу суспільства. Поняття передбачення, смерті про позитивний/негативному характер безпосередніх і віддалених практичних результатів становить один з фундаментальних постулатів класичного прагматизму в руслі концепції доктрини наслідків. Холмс визначав елемент передбачення як важливу складову в аргументації судового рішення. Відповідно до принципів прагматичного мислення суддя повинен просто поставити собі мету, яку він думає досягти в результаті дозволу судового протистояння. Ця мета може визначатися як міркуваннями збереження стабільності суспільства, так і захисту індивідуальних прав або визначення урядової політики і сфери відповідальності. Для цього суддям рекомендувалося дотримуватися чотирьохрівневої процедури:

- проаналізувати та ідентифікувати конкуруючі інтереси, цінності і форми поведінки, представлені у даній судовій справі і скласти проект порядку судового провадження, найбільш адекватним вимогам досягнення поставленої мети, і вибрати відповідну суспільну мету, зваживши і зрівнявши ціннісні характеристики інтересів і претензій;
- розглянути варіанти альтернативних підходів до вирішення правових конфліктів;
- зважити імовірні наслідки застосування кожного з підходів, обміркувати їхні можливі результати та значення не тільки для сторін, зайнятих у судовому процесі, але і для інших людей, які перебувають перед схожими правовими проблемами;
- обрати рішення, що забезпечить найбільш тривалий результат у процесі застосування закону [6;115].

Другий постулат правового прагматизму, правовий емпіризм синтезує різні ідеї і теорії в єдину систему юриспруденції. Один із принципів такої системи базується на тезі Холмса про те, що закон ясніше всього проявляється у пророкуванні того, як судді надійдуть у дозволі конкретної судової справи. У своїх думках Холмс зазнавав впливу від великих робіт Павлова і загальної теорії біхевіоризму, Цей вплив виразився у твердженні, що результат правових дискусій можна вгадати за характером поведінки суддів під час певного судового засідання. Інший принцип, що поєднує систему юриспруденції правового прагматизму у послідовну, погоджену теорію, відображає думку, що поведінка суддів може підпадати під вплив політичних, економічних, соціологічних, практичних і історичних міркувань, а також відображати особисті психологічні характеристики. При всій революційності і певній категоричності стилю та ідеології правового прагматизму не слід думати, що в цьому русі повністю відкидаються істина і мудрість, укладені в існуючих законодавчих актах і принципах їхньої інтерпретації та застосування. Теоретики і практики правового прагматизму призивали суддів і законодавців керуватися тезою Джеймса про те, що істина пропозиції виявляється в її наслідках. У застосуванні до юриспруденції ця теза розшифровується у такий спосіб - прагматичний підхід до закону залежить від можливого і дійсного ефекту впливу його наслідків. Інакше кажучи, судити про методологію інтерпретації закону, підстави і способи їхньої аргументації в судовому процесі треба відповідно до простого стандарту - чи працює і як працює він.

Отже, можна зробити висновок, що основні положення американської філософії права про підприємницький прагматизм можуть бути застосовані в українських реаліях, особливо при розробці нормативно-правових актів та вирішенні судових спорів у сфері господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вдовина Г.А. *Проблеми природних прав людини в американській правовій думці ХХ ст.* // *Держава і право: 36. наук. праць: Юрид. і політ. науки / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.* – Київ, 2000. – Вип. 6. – С. 3–10.
2. Вдовина Г.А. *Новітні англо-американські теорії природного права та їх обґрунтування* // *Часопис Київського університету права.* – 2001. – № 1. – С. 9–16.

3. Вільям Джеймс *Прагматизм* // Укр. пер. П. Насади. — К.: Альтернативи, 2000. — 142 с.
4. James W. *The Meaning of Truth*. Cambridge Mass.: Harvard UP, 1909. — 203 p.
5. James W. *The Will to Believe*. Cambridge Mass.: Harvard UP, 1979. — 487 p.
6. Papenhausen Aaron. *Deweyan Scientism & Romantic Constquentialism*. Concordia UP., 2002. — 176 p.

УДК 811.111(07):378

Кравченко О.В., Дерез'яно М.М.

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Самостоятельная работа студентов на практических занятиях по иностранному языку проводится довольно часто, поскольку этого требует специфика предмета. Студенты самостоятельно выполняют задания, связанные как с процессом усвоения знаний (лексика, грамматика) так и с развитием навыков и умений. Развитие навыков самостоятельной работы студентов на занятиях по иностранному языку является важным компонентом учебно-воспитательного процесса. Научить студентов учиться, самостоятельно получать знания и совершенствовать навыки и умения - такое задание стоит перед каждым преподавателем. Для этого необходимо научить студента приемам выполнения заданий, разработать определенный алгоритм того или иного материала, подготовить соответствующие пособия с рядом упражнений, развивающих самостоятельную деятельность студента. Самостоятельная деятельность студентов способствует повышению уровня знаний, активизирует творческое мышление, развивает интерес к языку, воспитывает умение работать.

Важливість опанування кожною освіченою людиною іноземною мовою є дуже важливим завданням вищої школи в зв'язку з приєднанням України до європейського та світового співтовариства. Однією з актуальних проблем сучасної методики навчання іноземних мов у вузах є орієнтація навчального процесу на активну самостійну роботу студентів. Покликання вищої школи – дати студентам поряд з відповідною сумою знань, умінь і навичок, і знання про методику самостійного пошуку і здобуття інформації, необхідної для подальшої професійної діяльності. Як показує досвід, самостійність - це більш повне, глибоке і творче засвоєння як спеціальних, відповідних профілю підготовки, так і психолого-педагогічних знань.

Проблеми самостійної роботи студентів у системі вищої освіти завжди перебувала у полі зору вчених (Б.П.Єсіпова, П.І.Підкасистого, А.М.Алексюка, А.А. Аюрзанайна, В.А. Козакова). Дослідження проводилися у різних напрямках: визначення суті, змісту, структури і форми, місця самостійної роботи в навчальному процесі середньої та вищої школи, керування самостійною діяльністю, способи і форми контролю тощо. Неоднозначними подекуди і сьогодні є підходи щодо визначення категоричності, досі немає повної класифікації цього виду діяльності, а з огляду на процеси модернізації освіти, переосмислення ролі самостійної навчальної діяльності в процесі здобування вищої освіти перегляду і уточнення потребують різні її аспекти. Питання організації самостійної роботи учнів та студентів набувають особливої уваги як у світовій, так і у вітчизняній дидактиці в контексті самореалізації та самовдосконалення особистості. Таким чином, проблема організації системного інноваційного підходу до самостійної навчальної діяльності студентів потребує ретельного дослідження.

Актуальність питання самостійної роботи з огляду на процеси модернізації в системі освіти, очевидна. В той же час необхідно переосмислити роль самостійної навчальної діяльності у процесі здобування вищої освіти. Самостійну роботу розглядають як вищий рівень навчальної діяльності, основу вищої освіти, адже її організація потребує великої мотивації, організованості, чіткого спрямування, знань психолого-педагогічних можливостей і готовності до подолання численних труднощів. У структурі цілісного педагогічного процесу вона, з одного боку, сприймається як поза аудиторна робота студентів, точніше, самостійна робота з навчальною літературою, виконувана поза основним розкладом занять навчального закладу. З іншого боку, це систематична, планомірна, цілеспрямована робота студента, здійснювана ним у ході аудиторних, обов'язкових за розкладом занять, де він слухає, бере участь у обговоренні, виконує завдання, тощо. Таким чином, студент працює без сторонньої допомоги, і керує своєю діяльністю.

У науці існує багато підходів до визначення суті самостійної роботи. Під цим поняттям розуміють роботу, яка «виконується без посередньої участі вчителя, але за його завданням, у спеціально відведений для цього час, при цьому учні свідомо прагнуть досягти поставленої в завданні мети, застосовуючи свої зусилля та виражаючи тією чи іншою формою результат розумових або фізичних дій»(3,34), «цілеспрямовану, внутрішньо мотивовану, структуровану самим об'єктом у сукупності виконуваних дій і кориговану ним за процесом і результатом діяльність»(4,255), плановану навчальну і наукову роботу, «що виконується за завданням викладача під його методичним і науковим керівництвом», «активні форми і методи навчання, єдність навчально-виховної і науково-виробничої роботи, співпрацю студента і викладача»(7,103), «кожну організовану викладачем активну діяльність студентів спрямовану на виконання дидактичної цілі у спеціально відведений для цього час»(8,79) тощо. Необхідно враховувати, що самостійна робота студентів має відповідати цілям кожного модуля, бути побудованою на принципах індивідуалізації, інтенсифікації, комп'ютеризації. Щодо контролю рівнів мовних та мовленнєвих досягнень студентів, то він має реалізовуватися за допомогою тестових методів із застосуванням професійно розроблених тестів та шкал оцінювання.

Особливої актуальності набуває питання визначення цілей та завдання конкретного курсу у процесі вивчення іноземної мови. На даному етапі існують суперечності між сучасними вимогами до рівня володіння іноземною мовою, вимогою якості мовної освіти, якістю пропонованих українськими авторами підручників та одночасним скороченням годин, що відводяться на вивчення іноземної мови у вищій школі. Вирішенню проблеми якості мовної освіти заважає конфлікт між бажанням викладачів подати якомога більше за короткий час та бажанням студентів сприйняти цей обсяг матеріалу, що призводить до неякісного опанування навчальним матеріалом. Всі вказані проблеми загострюються ще більше, бо питання «за чим навчати», тобто які підручники та які посібники використовувати важко вирішити.